

Dokument strategiczny w sprawie konsolidacji działań UE w zakresie praw procesowych

Rezultat 4.4

Autorzy:

Carolina Nogueira (IPS)

Beatriz Martins (IPS)

João Gomes (IPS)

Data:

wrzesień 2026

Poziom rozpowszechniania		
PU	Publiczne	X
SEN	Wrażliwe	

Arkusz kontrolny dokumentu

Numer produktu cząstkowego	D4.4
Odpowiedzialny za wyniki	IPS
Pakiet roboczy	WP4
Redaktor naczelny	Carolina Nogueira (IPS)
Współtwórcy	Beatriz Martins (IPS)
Recenzent	João Gomes (IPS)
Poziom rozpowszechniania	Publiczne
Data	sierpień 2026 r.

Historia rewizji dokumentów			
Wprowadzone zmiany			
Wersja	Data	Powód wydania/Opis zmian	Redaktor
V1	07/08/2026	Wersja 1.	IPS
V2	26/08/2026	Wersja 2.	PPBW, IPS

Zastrzeżenie

Niniejsze sprawozdanie zostało przygotowane jako sprawozdanie z prac współfinansowanych przez Komisję Europejską. Treść niniejszego dokumentu jest podana „TAK, JAK JEST” i nie udziela się żadnej gwarancji, że informacje te nadają się do określonych celów.

Współfinansowane przez Unię Europejską. Poglądy i opinie wyrażane są jednak wyłącznie przez autora (autorów) i niekoniecznie odzwierciedlają poglądy i opinie Unii Europejskiej lub Komisji Europejskiej. Ani Unia Europejska, ani Komisja Europejska nie mogą ponosić za nie odpowiedzialności.

Informacja o prawach autorskich

© 2024 – 2026 Konsorcjum FULL-PROOF

Spis treści

1. Wprowadzenie	9
2. Cel	10
3. Metodologia	10
4. Aktualna sytuacja: Zgodność formalna a skuteczność funkcjonalna	13
4.1. Transpozycja i wdrożenie	13
4.2. Analiza każdej dyrektywy dotyczącej praw procesowych	15
4.2.1. Prawo do informacji (dyrektywa 2012/13)	15
4.2.2. Prawo dostępu do adwokata (dyrektywa 2013/48)	15
4.2.3. Prawo do pomocy prawnej (dyrektywa 2016/1919)	16
4.3. Osoby wymagające szczególnego traktowania	17
4.4. Różnica w postrzeganiu między funkcjonariuszami policji, prawnikami i prokuratorami	18
5. Przekrojowe motywy, luki i możliwości	19
5.1. Status podejrzanego	19
5.2. Środki zaradcze i monitorowanie	20
5.3. Szkolenia międzybranżowe i budowanie zdolności	20
5.4. Współpraca międzybranżowa i komunikacja	21
5.5. Pomoc prawna	22
6. Wytyczne w sprawie minimalnych norm europejskich dotyczących praktycznego wdrażania praw procesowych	23
6.1. Dla funkcjonariuszy policji i organów ścigania	23
6.2. Dla prawników	24
6.3. Ogólne wytyczne	25
7. Wdrażanie najlepszych praktyk: Wykonalność prawna i praktyczna	26
8. Konsolidacja gwarancji proceduralnych w przyszłych działaniach UE	28
8.1. Wzmocnienie wdrażania i monitorowania	29
8.2. Wspieranie państw członkowskich	29
8.3. Wzmocnienie dostępnych danych	30
8.4. Budowanie potencjału zawodowego	30
9. Wnioski	32

Skróty i akronimy

CA	Consortium Agreement/Umowa konsorcjum
D	Deliverable/Produkty Częstkowe
DoA	Description of Action/Opis działania
EC	European Commission/Komisja Europejska
UE	Unia Europejska
GA	Grant Agreement/Umowa o udzielenie dotacji
G.A	General Assembly/Zgromadzenie Ogólne
RODO	Ogólne rozporządzenie o ochronie danych
IPRs	Intellectual Property Rights/Prawa własności intelektualnej
KO	Kick-off/Rozpoczęcie działania
LEAs	Law Enforcement Agencies /Organy ścigania
M	Miesiąc
PC	Project Coordinator/Koordynator projektu
PO	Project Officer/Specjalista ds. projektów
R&D	Research and Development/Badania i rozwój
RFI	Request For Information/Wniosek o udzielenie informacji
RP	Reporting Period/Okres sprawozdawczy
T	Task/Zadanie
TOC	Table of Content/Spis treści
TRL	Technology Readiness Levels/Poziomy gotowości technologicznej
WP	Work Package/Pakiet roboczy
WPL	Work Package Leader/Lider pakietu roboczego

Streszczenie

W niniejszym Dokumencie Strategicznym podsumowano dowody, ustalenia i zalecenia uzyskane w trakcie realizacji projektu FULL-PROOF („Zapewnienie należytego przebiegu postępowania karnego poprzez większe poszanowanie praw procesowych podejrzanego i oskarżonego”, umowa o udzielenie dotacji nr 101160524, EU Justice Programme, (październik 2024 r. – wrzesień 2026 r.). W ramach projektu zebrano dowody jakościowe i ilościowe – **59 wywiadów, ankietę obejmującą 138 odpowiedzi, siedem krajowych spotkań konsultacyjnych, dwa międzynarodowe warsztaty dla organów ścigania, jeden międzynarodowy warsztat dla prawników oraz jedno międzynarodowe międzybranżowe seminarium** na temat praktycznego wdrożenia podstawowego *dorobku prawnego UE* w zakresie praw procesowych, w szczególności dyrektywy 2012/13 (prawo do informacji), dyrektywy 2013/48 (prawo dostępu do adwokata) i dyrektywy 2016/1919 (prawo do pomocy prawnej), w siedmiu państwach członkowskich: Bułgaria, Włochy, Polska, Portugalia, Rumunia, Słowacja i Słowenia.

Dowody zebrane w trakcie całego projektu konsekwentnie wskazują na tę samą podstawową diagnozę: **formalna transpozycja trzech dyrektyw jest zasadniczo kompletna, ale skuteczność funkcjonalna kończy się niepowodzeniem na najwcześniejszych etapach postępowania karnego** (aresztowanie, zatrzymanie przez policję i pierwsze przesłuchanie). Dowody wskazują, że główne wyzwania nie dotyczą samych ram prawnych, ale ich wdrażania, w szczególności w odniesieniu do zasobów, szkoleń, kultury zawodowej i monitorowania.

W bazie dowodowej powtarzają się cztery przekrojowe ustalenia: (1) utrzymująca się luka w postrzeganiu, przy czym funkcjonariusze policji zgłaszają przestrzeganie przepisów, prawnicy i specjaliści w dziedzinie praw człowieka zgłaszają przeszkody strukturalne, a prokuratorzy zajmują stanowiska pośrednie; 2) zróżnicowanej podatności na zagrożenia, przy czym cudzoziemcy, osoby niebędące rodzimymi użytkownikami języka, dzieci i osoby znajdujące się w niekorzystnej sytuacji społeczno-ekonomicznej są nieproporcjonalnie narażone na naruszenia ich praw procesowych; 3) pomoc prawna jako najłabsza pod względem strukturalnym gwarancja proceduralna, osłabiona przez opóźnione lub nieodpowiednie wynagrodzenie i

restrykcyjne kryteria kwalifikowalności; oraz 4) konsekwentne preferowanie przez praktyków szkoleń międzybranżowych opartych na scenariuszach jako najbardziej obiecującego środka zmniejszania luki we wdrażaniu.

Konsorcjum

IPS_ Innovative Prison Systems	Portugalia
Polska Platforma Bezpieczeństwa Wewnętrznego	Polska
Alma Mater Studiorum - Uniwersytet Boloński	Włochy
Stowarzyszenie Bułgarskiego Komitetu Helsińskiego	Bułgaria
Akademia Policji „Alexandru Ioan Cuza”	Rumunia
Instytut Pokoju (Peace Institute)	Słowenia
Akademia Policji w Bratysławie	Słowacja

1. Wprowadzenie

Ramy Unii Europejskiej dotyczące praw procesowych osób podejrzanych i oskarżonych zostały skonkretyzowane w [rezolucji Rady z dnia 30 listopada 2009 r. w sprawie harmonogramu działań mających na celu wzmocnienie praw procesowych osób podejrzanych lub oskarżonych w postępowaniu karnym](#).

Plan działania obejmuje sześć dyrektyw: [Dyrektywa 2010/64 w sprawie prawa do tłumaczenia ustnego i tłumaczenia pisemnego](#), [dyrektywa 2012/13 w sprawie prawa do informacji](#), [dyrektywa 2013/48 w sprawie prawa dostępu do adwokata](#), [dyrektywa 2016/343 w sprawie domniemania niewinności](#), [dyrektywa 2016/800 w sprawie gwarancji procesowych dla dzieci](#) oraz [dyrektywa 2016/1919 w sprawie pomocy prawnej](#). Instrumenty te razem stanowią ramy prawne UE w zakresie praw procesowych.

Ponad dziesięć lat po przyjęciu tych dyrektyw w sprawozdaniach Komisji Europejskiej z wdrażania dyrektyw [2012/13](#) (prawo do informacji), [2013/48](#) (prawo dostępu do adwokata) i [2016/1919](#) (prawo do pomocy prawnej) nadal stwierdza się lukę między formalną transpozycją a praktycznym wdrożeniem. Chociaż poczyniono znaczne postępy w formalnej transpozycji, nadal występują utrzymujące się, a w niektórych przypadkach poważne niedociągnięcia, w tym opóźnienia w świadczeniu pomocy prawnej w 22 państwach członkowskich.

Projekt FULL-PROOF został opracowany w celu przeciwdziałania naruszeniom praw procesowych na początkowych etapach postępowania karnego, w szczególności w odniesieniu do dyrektyw 2012/13, 2013/48 i 2016/1919 (odpowiednio prawa do informacji, dostępu do adwokata i pomocy prawnej), w celu podnoszenia świadomości, generowania wiedzy i udzielania praktycznych wskazówek.

2. Cel

Niniejszy dokument strategiczny ma na celu wsparcie konsolidacji podejścia Unii Europejskiej do praw procesowych w postępowaniu karnym poprzez przełożenie dowodów, wyciągniętych wniosków i zaleceń uzyskanych w ramach projektu FULL-PROOF na spójne ramy strategiczne dla przyszłych działań. Opierając się na wynikach badań przeprowadzonych w ramach projektu i na wynikach innych odpowiednich inicjatyw finansowanych przez UE, w dokumencie strategicznym określono możliwości wzmocnienia praktycznego wdrażania trzech dyrektyw w sprawie praw procesowych we wszystkich państwach członkowskich. Zaproponowano w nim strategiczne zalecenia mające na celu poprawę stosowania gwarancji proceduralnych, promowanie stosowania przekazywalnych dobrych praktyk oraz informowanie o przyszłych zmianach polityki zarówno na szczeblu unijnym, jak i krajowym, aby przyczynić się do stworzenia bardziej spójnego i zgodnego z prawami systemu wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych.

3. Metodologia

Artykuł opiera się na pełnych ustaleniach i wnioskach, w szczególności na:

- **Wywiadach na temat naruszeń i praktyk** – przeprowadzono 59 jakościowych wywiadów z pracownikami wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych (prokuratorami, prawnikami, funkcjonariuszami policji) i innymi odpowiednimi zainteresowanymi stronami w siedmiu krajach partnerskich (Bułgaria, Włochy, Polska, Portugalia, Rumunia, Słowacja i Słowenia) w sprawie wdrożenia dyrektywy 2012/13 (prawo do informacji), dyrektywy 2013/48 (prawo dostępu do adwokata) i dyrektywy 2016/1919 (prawo do pomocy prawnej). Przeprowadzono trzy dodatkowe wywiady z zainteresowanymi stronami na szczeblu UE (Agencją Praw Podstawowych Unii Europejskiej [FRA], Dyрекcją

Generalną ds. Sprawiedliwości i Konsumentów [DG JUST] oraz organizacją Fair Trials), aby uwzględnić szerszą perspektywę europejską.

- **Badaniach UE** – w ramach badania otrzymano 138 ważnych odpowiedzi od pracowników wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych z siedmiu państw należących do konsorcjum. Uczestnicy reprezentowali różne środowiska zawodowe, w tym funkcjonariuszy policji, prawników, specjalistów ds. praw człowieka, sędziów, prokuratorów i innych pracowników wymiaru sprawiedliwości. W ankiecie przeanalizowano wiedzę i praktyczne doświadczenia uczestników w zakresie wdrażania dyrektyw 2012/13, 2013/48 i 2016/1919, ze szczególnym uwzględnieniem określenia wyzwań związanych z wdrażaniem i obszarów wymagających poprawy. Kwestionariusz, prowadzony w języku angielskim, zawierał zarówno pytania zamknięte, jak i otwarte. Ponieważ niektóre pytania były warunkowe lub nie zostały udzielone przez wszystkich uczestników, liczba odpowiedzi różni się w zależności od pozycji. Ustalenia są zatem zgłaszane na podstawie odpowiedniej liczby respondentów w odniesieniu do każdego pytania.
- **Sprawozdaniach z analizy krzyżowej** – łączących ustalenia z działań badawczych w ramach projektu w analizę porównawczą sposobu, w jaki prawa proceduralne są transponowane, interpretowane i wdrażane w praktyce w siedmiu jurysdykcjach partnerskich. Sprawozdanie opiera się na trzech uzupełniających się źródłach dowodów: krajowe sprawozdania bazowe, wywiady z pracownikami wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych oraz badanie obejmujące całe konsorcjum.
- **Ramach dotyczących możliwości powielania najlepszych praktyk** – zawierających wykaz 36 dobrych i obiecujących praktyk opracowanych i stosowanych w dziedzinie ochrony praw procesowych w postępowaniu karnym oraz oceniających ich potencjał w zakresie możliwości powielania w państwach członkowskich.
- **Krajowych spotkaniach konsultacyjnych** – 7 krajowych tzw. okrągłych stołów *national roundtables* (w Portugalii, Rumunii, na Słowacji, w Słowenii, Bułgarii, Polsce i we Włoszech), podczas których omówiono ramy odtwarzalności najlepszych praktyk i ich potencjał w codziennej pracy specjalistów, a także

oceniono gotowość uczestników do wzmocnienia komunikacji międzybranżowej. Wydarzenia zostały pomyślnie przeprowadzone z udziałem prokuratorów, prawników, funkcjonariuszy policji i ekspertów ds. praw człowieka. Łącznie w wydarzeniach wzięło udział 56 uczestników – 6 prokuratorów, 28 funkcjonariuszy policji, 18 prawników i 4 ekspertów ds. praw człowieka.

- **Międzynarodowych warsztatach dla organów ścigania** – dwa warsztaty transgraniczne dla organów ścigania. Pierwszy z nich odbył się w Bratysławie na Słowacji, a drugi w Bukareszcie w Rumunii. Wzięli w nich udział funkcjonariusze policji, partnerzy projektu i eksperci z konsorcjum FULL-PROOF, koncentrując się na praktycznym wdrażaniu praw procesowych, porównawczych praktykach krajowych oraz wyzwaniach napotykanym przez organy ścigania na pierwszych etapach postępowania karnego. W obu wydarzeniach w warsztatach uczestniczyło 27 funkcjonariuszy policji wraz z przedstawicielami partnerów projektu. W warsztatach bratysławskich wzięło udział 12 funkcjonariuszy policji ze Słowacji, Polski i Rumunii, wspieranych przez 14 przedstawicieli partnerów. W warsztatach w Bukareszcie wzięło udział łącznie 21 uczestników, w tym 15 funkcjonariuszy policji i 6 członków projektu. Połączony format prezentacji ekspertów, dyskusji porównawczych, ćwiczeń opartych na symulacji i wizyt studyjnych stworzył praktyczne otoczenie dla dialogu transgranicznego i wymiany zawodowej.
- **Międzynarodowych warsztatach dla prawników** – międzynarodowe warsztaty odbyły się w Sofii (Bułgaria) i koncentrowały się na perspektywach prawników w zakresie wyzwań związanych z wdrażaniem dyrektyw dotyczących planu działania w zakresie prawa do informacji, dostępu do adwokata i pomocy prawnej w siedmiu krajach partnerskich: Bułgaria, Włochy, Polska, Portugalia, Rumunia, Słowacja i Słowenia. Wydarzenie zgromadziło 33 uczestników pierwszego dnia i 32 w drugim dniu. Wśród uczestników było 19 praktyków – 12 bułgarskich, 2 włoskich, 3 portugalskich i 2 słoweńskich – a także 11 przedstawicieli partnerów projektu i zaproszonych głównych prelegentów z FRA i DG JUST.

Dokument Strategiczny opiera się na dowodach uzyskanych w ramach wyżej wymienionych działań i jako taki odzwierciedla charakterystykę metodologiczną badań leżących u jego podstaw. Mimo że projekt opiera się na znacznej ilości dowodów jakościowych i ilościowych zebranych w siedmiu państwach członkowskich (Bułgaria, Włochy, Polska, Portugalia, Rumunia, Słowacja, Słowenia) i różnych grupach zainteresowanych stron, należy uznać pewne ograniczenia. Niektóre ustalenia mogą silniej niż inne odzwierciedlać perspektywy poszczególnych grup zawodowych. Ponadto baza dowodowa opiera się przede wszystkim na opiniach i doświadczeniach praktyków wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych, a nie na bezpośrednich doświadczeniach podejrzanych, oskarżonych lub innych podmiotów uprawnionych. Dokument Strategiczny należy zatem odczytywać jako opartą na dowodach ocenę doświadczeń i perspektyw praktyków w uczestniczących jurysdykcjach, zapewniającą podstawę porównawczą do określenia powtarzających się wyzwań związanych z wdrażaniem, dobrych praktyk i obszarów wymagających dalszych działań.

4. Aktualna sytuacja: Zgodność formalna a skuteczność funkcjonalna

Jako ramy organizacyjne dla tego rozdziału przyjęto rozróżnienie między formalną zgodnością (transpozycją dyrektywy do prawa krajowego) a skutecznością funkcjonalną (niezależnie od tego, czy prawo, które chroni, jest zapewnione w praktyce).

4.1. Transpozycja i wdrożenie

Wszystkie siedem skontrolowanych państw członkowskich – Bułgaria, Włochy, Polska, Portugalia, Rumunia, Słowacja i Słowenia – dokonało transpozycji dyrektyw 2012/13, 2013/48 i 2016/1919 w pewnej formie. Badanie przeprowadzone w ramach projektu

wśród 138 respondentów wykazało jednak mieszane postrzeganie wdrażania, przy czym respondenci podzielili się między tych, którzy uznali dyrektywy za „w pełni wdrożone”, a tych, którzy zgłosili jedynie „częściowe” wdrożenie, podczas gdy mniejszy odsetek respondentów wyraził niepewność.

Postrzeganie to znajduje potwierdzenie na szczeblu UE: w [sprawozdaniu Komisji z wdrażania dyrektywy 2012/13](#) wskazano problemy związane z przestrzeganiem przepisów w kilku państwach członkowskich, w szczególności w odniesieniu do pouczenia o prawach, przekazywania informacji o oskarżeniu i dostępu do materiałów dotyczących sprawy. W [sprawozdaniu z wdrażania dyrektywy 2013/48](#) stwierdzono również, że „znaczne postępy” w transpozycji współistnieją z ciągłymi trudnościami w praktycznym stosowaniu kluczowych przepisów. Podobnie w [sprawozdaniu dotyczącym dyrektywy 2016/1919](#) stwierdzono niedociągnięcia w zakresie zgodności w 22 państwach członkowskich, w szczególności w odniesieniu do wymogu przyznania pomocy prawnej bez zbędnej zwłoki.

Wyniki projektu wskazują, że wyzwania związane z wdrażaniem nie ograniczają się do jednego zabezpieczenia proceduralnego lub jurysdykcji. We wszystkich krajach partnerskich praktycy konsekwentnie identyfikowali trudności związane z terminowym udzielaniem pomocy prawnej, dostępem do tłumaczenia ustnego i pisemnego, informowaniem o prawach procesowych oraz praktyczną skutecznością dostępu do adwokata. Chociaż charakter i intensywność tych wyzwań różnią się w poszczególnych państwach członkowskich, zbiorczo ilustrują one utrzymującą się lukę między formalnym przestrzeganiem prawa a skutecznym korzystaniem z praw procesowych w praktyce.

Podsumowując, ustalenia projektu i sprawozdania Komisji Europejskiej z realizacji wskazują, że głównym wyzwaniem nie jest już formalna transpozycja dyrektyw w sprawie praw procesowych, ale zapewnienie ich spójnego i skutecznego stosowania w praktyce. Poniższe sekcje analizują zatem indywidualnie każde prawo proceduralne w celu bardziej szczegółowego określenia głównych wyzwań związanych z wdrażaniem i sformułowania ukierunkowanych zaleceń.

4.2. Analiza każdej dyrektywy dotyczącej praw procesowych

4.2.1. Prawo do informacji (dyrektywa 2012/13)

Stwierdzone naruszenia dotyczą przede wszystkim terminowości i zrozumiałości, a nie całkowitego zaprzeczenia: informacje są często przekazywane z opóźnieniem, w języku, którego podejrzani nie rozumieją, lub w formie (język techniczny prawniczy), która jest zbyt złożona i niedostępna. Ustalenie to jest zgodne ze sprawozdaniem [Agencji Praw Podstawowych z 2019 r. pt. „Prawa w praktyce: dostęp do adwokata i prawa procesowe w postępowaniach karnych i postępowaniach dotyczących europejskiego nakazu aresztowania](#), w których również stwierdzono, że oskarżeni często otrzymują minimalne lub niejasne informacje na temat stawianych im zarzutów w ośmiu państwach członkowskich objętych badaniem.

4.2.2. Prawo dostępu do adwokata (dyrektywa 2013/48)

W [sprawozdaniu z analizy przekrojowej](#) opisano to jako „najbardziej powtarzającą się i znaczącą politycznie linię błędu we wdrażaniu”. W całej próbie dostęp jest częściej opóźniany niż formalnie odrzucany – Bułgaria jest zarejestrowanym wyjątkiem, w którym prawnicy zgłaszali przypadki przesłuchiwanie osób jako "świadków", mimo że w praktyce były one podejrzane, bez obecności prawnika. Polska została dwukrotnie wywołana na Międzynarodowych Warsztatach Prawników za lukę między formalnymi gwarancjami a natychmiastowym, skutecznym dostępem podczas przesłuchań policyjnych. Dowody wskazują również na systemowe rozróżnienie instytucjonalne: Włoski *giudice per le indagini preliminari* (sędzia śledczy, ze ścisłymi zasadami wykluczającymi dowody uzyskane niezgodnie z prawem) oraz portugalski status *arguido* (oskarżonego) i *juiz de instrução* (sędzia śledczy) były wielokrotnie wymieniane jako stosunkowo silne modele nadzorowane przez sąd, w przeciwieństwie do architektury przedprocesowej w Bułgarii, która w większym stopniu opiera się na prokuraturze. Jest to zgodne z utrwalonym orzecnictwem Europejskiego Trybunału Praw Człowieka na podstawie art. 6 EKPC, poczynając od wyroku [w sprawie Salduz](#)

[przeciwko Turcji](#) z 27 listopada 2008 r., w którym stwierdzono, że dostęp do adwokata powinien być co do zasady dostępny od pierwszego przesłuchania policyjnego podejrzanego bez istotnych powodów, aby go ograniczyć, i doprecyzowano w wyroku w sprawie [Ibrahim i in. przeciwko Zjednoczonemu Królestwu z dnia 13 września 2016 r.](#) oraz w wyroku w sprawie [Beuze przeciwko Belgii z dnia 9 listopada 2018 r.](#), w których wyjaśniono, że wszelkie ograniczenia nie mogą nieodwracalnie naruszać ogólnej rzetelności postępowania.

4.2.3. [Prawo do pomocy prawnej \(dyrektywa 2016/1919\)](#)

W [sprawozdaniu z analizy przekrojowej](#) określono pomoc prawną jako „najślabszy pod względem strukturalnym element” trzech dyrektyw. Chociaż ramy prawne regulujące pomoc prawną zostały zasadniczo ustanowione we wszystkich uczestniczących państwach członkowskich, ustalenia dotyczące projektów wskazują na utrzymujące się wyzwania mające wpływ na ich skuteczne funkcjonowanie w praktyce.

Portugalia ilustruje rozróżnienie między zgodnością formalną a skutecznością funkcjonalną. Chociaż ramy pomocy prawnej są ogólnie uważane za odpowiednio ustanowione na poziomie normatywnym, ich praktyczna skuteczność jest osłabiona przez niskie i opóźnione wynagrodzenie prawników świadczących pomoc prawną.

Podobnie włoskie krajowe spotkanie konsultacyjne (okrągły stół) zwrócił uwagę na obawy dotyczące sztywnego progu kwalifikowalności dochodów w wysokości 13 659,64 EUR, który uczestnicy uznali za wykluczający osoby faktycznie potrzebujące pomocy prawnej.

Te ustalenia na poziomie terenowym są zgodne ze [sprawozdaniem Komisji z wdrażania](#) niniejszej dyrektywy, w którym stwierdzono niedociągnięcia w zakresie zgodności w 22 państwach członkowskich, w szczególności w odniesieniu do wymogu przyznania pomocy prawnej bez zbędnej zwłoki. Podsumowując, dowody wskazują, że główne wyzwania związane z pomocą prawną nie polegają na istnieniu samych ram prawnych, lecz na zapewnieniu ich terminowego, dostępnego i skutecznego wdrożenia.

4.3. Osoby wymagające szczególnego traktowania

Wyniki projektu wskazują, że praktyczne wdrażanie praw procesowych nie przebiega jednakowo we wszystkich grupach podejrzanych i oskarżonych. Cudzoziemcy, osoby niebędące rodzimymi użytkownikami języka i osoby znajdujące się w niekorzystnej sytuacji społeczno-ekonomicznej były wielokrotnie identyfikowane jako nieproporcjonalnie narażone na naruszenia praw procesowych, co odzwierciedla dodatkowe bariery, jakie grupy te mogą napotkać w dostępie do informacji, pomocy prawnej i innych gwarancji proceduralnych.

Wśród tych grup szczególnie niepokojący okazał się problem cudzoziemców. Praktycy poinformowali, że są nieproporcjonalnie reprezentowani w areszcie tymczasowym, częściowo dlatego, że sądowe oceny ryzyka zazwyczaj uwzględniają takie czynniki, jak stabilne miejsce zamieszkania, zatrudnienie i więzi rodzinne w kraju, które cudzoziemcy mają mniejsze prawdopodobieństwo posiadania. W niektórych jurysdykcjach praktycy opisywali stosowanie aresztu tymczasowego wobec cudzoziemców jako niemal automatyczne.

Dowody wskazują również na inne wymiary podatności na zagrożenia. Chociaż zauważono różnice związane z płcią, w uczestniczących państwach członkowskich uznano je mniej konsekwentnie niż podatność na zagrożenia związane z narodowością, językiem lub niekorzystną sytuacją społeczno-ekonomiczną.

W odniesieniu do osób niebinarnych praktycy na ogół zgłaszali, że mają niewielkie doświadczenie w takich przypadkach lub nie mają go wcale. W rezultacie ten wymiar podatności na zagrożenia uwypukla obszar, w którym korzystne byłyby dalsze dowody.

W przypadku adresowania dzieci, w projekcie skupiono się przede wszystkim na analizie dobrych praktyk, które można przenieść na inne obszary, a nie na specjalnych badaniach empirycznych. Odzwierciedla to względną lukę w badaniach i podkreśla potrzebę dalszych badań nad wdrażaniem zabezpieczeń ustanowionych dyrektywą 2016/800.

4.4. Różnica w postrzeganiu między funkcjonariuszami policji, prawnikami i prokuratorami

Spójnym ustaleniem w wywiadach, [sprawozdaniu z analizy krzyżowej](#) i krajowych obradach okrągłego stołu jest rozbieżność w postrzeganiu zawodowym w odniesieniu do praktycznego wdrażania praw procesowych. Funkcjonariusze policji zasadniczo zgłaszali, że gwarancje proceduralne są rutynowo przestrzegane w praktyce, podczas gdy prawnicy konsekwentnie identyfikowali strukturalne i powtarzające się przeszkody w ich skutecznym wdrażaniu. Prokuratorzy zazwyczaj zajmowali stanowiska pośrednie.

Te różnice w postrzeganiu zawodowym są istotne, ponieważ kształtują sposób, w jaki wyzwania związane z wdrażaniem są rozumiane i traktowane priorytetowo.

Podsumowując, wyniki projektu wskazują, że niedociągnięcia w zakresie realizacji praw proceduralnych mają konsekwencje wykraczające poza ochronę praw jednostki. Respondenci konsekwentnie wiązali nieskuteczne wdrażanie z ograniczonym zaufaniem do systemu wymiaru sprawiedliwości, opóźnieniami w postępowaniu karnym, niepotrzebnymi sporami sądowymi, możliwymi do uniknięcia odwołaniami oraz w niektórych przypadkach, zwiększonym ryzykiem bezprawnych wyroków skazujących. Ustalenia te potwierdzają wniosek, że wzmocnienie gwarancji proceduralnych przyczynia się nie tylko do ochrony praw podstawowych, ale także do wydajności, legitymacji i ogólnej skuteczności systemów wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych. W tym kontekście w poniższym rozdziale określono główne zagadnienia przekrojowe, luki systemowe i możliwości wynikające z bazy dowodowej.

5. Przekrojowe motywy, luki i możliwości

Poza analizą każdego prawa proceduralnego w ramach projektu zidentyfikowano sześć powtarzających się tematów strukturalnych. Ich konsekwentne pojawianie się w wielu metodach badawczych, w tym w wywiadach, ankietach, krajowych okrągłych stołach i warsztatach międzynarodowych, a także w różnych kontekstach krajowych pokazuje, że nie są to pojedyncze ustalenia, ale kwestie przekrojowe, które wskazują na wspólne luki i możliwości wzmocnienia wdrażania praw procesowych we wszystkich państwach członkowskich.

5.1. Status podejrzanego

W ramach projektu zdefiniowano „podejrzanego” jako kwestię przekrojową mającą istotne implikacje dla skutecznego wdrożenia dyrektyw w sprawie praw procesowych. W szczególności w bułgarskich badaniach krajowych zidentyfikowano obawy dotyczące momentu, w którym dana osoba nabywa prawo do gwarancji procesowych. Bułgarscy praktycy poinformowali, że brak jasnej, niezależnej definicji prawnej „podejrzanego” może opóźnić stosowanie tych gwarancji w praktyce, umożliwiając przesłuchanie osób, które w praktyce są traktowane jako podejrzeni, lub poddanie ich środkom przymusu przed uruchomieniem odpowiednich praw procesowych. Obawa ta jest zgodna z wyrokiem Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (TSUE) w [sprawie C-209/22, Rayonna prokuratura Lukovit, wyrok z dnia 7 września 2023 r.](#), w którym odniesiono się do skutków bułgarskich ram prawnych dla skutecznego wykonywania prawa do obrony w postępowaniu przygotowawczym.

W ramach projektu zidentyfikowano również przykłady środków krajowych mających na celu rozwiązanie tego problemu. Na Słowacji w wewnętrznym zarządzeniu przewodniczącego policji przyjętym w 2025 r. wyjaśniono moment, w którym dana osoba uzyskuje status podejrzanego.

5.2. Środki zaradcze i monitorowanie

W [sprawozdaniu z analizy przekrojowej](#) stwierdzono, że krajowe mechanizmy monitorowania opierają się głównie na „wskaźnikach wypełnienia procedur administracyjnych”, takich jak to, czy wypełniono wymaganą dokumentację, a nie na środkach umożliwiających ocenę praktycznej skuteczności gwarancji proceduralnych.

Jedna z obiecujących praktyk pojawiła się w Słowenii, gdzie Rzecznik Praw Obywatelskich, działając jako Krajowy Mechanizm Prewencji, opracował kompleksowe podejście do monitorowania gwarancji proceduralnych. Od kilku lat Rzecznik Praw Obywatelskich monitoruje przestrzeganie praw procesowych, dokonując przeglądu dokumentacji w losowo wybranych sprawach. Niedawno KMP rozszerzyło to podejście, łącząc wywiady z osobami, które niedawno zostały zatrzymane przez policję, z wizytami na 7 posterunkach policji i badaniem 50 akt spraw. Podejście to umożliwiło procesowi monitorowania ocenę nie tylko formalnej zgodności, ale także praktycznego funkcjonowania gwarancji proceduralnych z perspektywy osób, których to bezpośrednio dotyczy.

Przykład ten ilustruje potencjalną wartość niezależnych, opartych na dowodach mechanizmów monitorowania, które łączą przegląd dokumentacji z dowodami z pierwszej ręki od osób, które doświadczyły zatrzymania policyjnego. Takie podejścia mogłyby wzmocnić nadzór krajowy, zapewnić bardziej miarodajne wskaźniki skutecznego wdrażania praw procesowych oraz przyczynić się do stworzenia solidniejszych ogólnounijnych ram monitorowania zgodności.

5.3. Szkolenia międzybranżowe i budowanie zdolności

Każde działanie zorientowane na praktykę jest zbieżne z tym samym wnioskiem: powtarzające się, oparte na scenariuszach, zorientowane na praktykę szkolenia są reformą najbardziej spójną i najbardziej pozytywnie ocenioną. Raport [z analizy krzyżowej nazywa](#) to "najważniejszym klastrem reform". Międzynarodowe warsztaty

projektu dodatkowo potwierdzają to podejście empirycznie: uczestnicy zgłaszali niezmiennie wysoki poziom zadowolenia, przy czym ogólny poziom zadowolenia w warsztatach organów ścigania wynosił 4,6–4,7 na 5, a poziom zadowolenia w warsztatach prawników przekraczał 90%. Ponadto 73% uczestników warsztatów prawniczych stwierdziło, że czuje się „znacznie pewniej” identyfikując prawa wynikające z trzech podstawowych dyrektyw po szkoleniu, mimo że 41% było już „bardzo dobrze zaznajomionych” z nimi wcześniej. Sugeruje to, że wartość takich szkoleń polega na wzmocnieniu zaufania praktyków do praktycznego stosowania praw procesowych w porównaniu z podstawową świadomością prawną.

Krajowe okrągłe stoły doszły do tego samego wniosku. We wszystkich uczestniczących państwach członkowskich praktycy stwierdzili, że potrzebne są ciągłe, ustrukturyzowane i zorientowane na praktykę szkolenia dla funkcjonariuszy policji, prawników, prokuratorów, sędziów i innych pracowników wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych. Nacisk położono na szkolenia interdyscyplinarne, praktyczne stosowanie gwarancji proceduralnych, współpracę między grupami zawodowymi oraz opracowanie wysokiej jakości materiałów szkoleniowych. Jednocześnie uczestnicy podkreślili znaczenie zapewnienia, aby szkolenie wyposażało specjalistów w profesjonalną wiedzę i umiejętności wymagane w obszarach, w których potrzebna jest konkretna ekspertyza.

5.4. Współpraca międzybranżowa i komunikacja

Wspomnianą wyżej lukę w postrzeganiu pogłębia brak wspólnego zrozumienia operacyjnego między policją, prawnikami i prokuratorami. Różnice w rolach zawodowych i perspektywach instytucjonalnych mogą prowadzić do rozbieżnych interpretacji obowiązków proceduralnych, tworząc luki i niespójności w ich wdrażaniu. Dowody wskazują zatem, że wzmocnienie praw procesowych wymaga nie tylko szkolenia zawodowego, ale także ściślejszej współpracy i komunikacji między różnymi podmiotami zaangażowanymi w postępowanie karne.

Podczas krajowych okrągłych stołów podkreślono znaczenie koordynacji i współpracy międzyinstytucjonalnej. Uczestnicy podkreślili, że skuteczne wdrożenie gwarancji proceduralnych zależy od ciągłego dialogu między pracownikami wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych, i określili szkolenia międzybranżowe jako ważny mechanizm wspierania lepszej komunikacji. W związku z tym wzmocnienie współpracy międzybranżowej wymaga trwałego zaangażowania instytucjonalnego i powinno być postrzegane jako kluczowy element skutecznego wdrażania praw procesowych we wszystkich państwach członkowskich.

5.5. Pomoc prawna

Na podstawie zebranych informacji stwierdzono, że niedociągnięcia związane z kryteriami kwalifikowalności, terminowym powoływaniem prawników i wynagradzaniem podmiotów świadczących pomoc prawną są wzajemnie powiązanymi wyzwaniami, które utrudniają skuteczne wykonywanie prawa do pomocy prawnej. Ustalenia te sugerują, że pomoc prawna nie powinna być rozwiązywana w drodze pojedynczych reform. Środki takie jak rozszerzenie kwalifikowalności, zwiększenie wynagrodzenia lub przyspieszenie powoływania prawników prawdopodobnie nie przyniosą trwałej poprawy, jeżeli będą wdrażane niezależnie. Skuteczność pomocy prawnej zależy raczej od ogólnej odporności i odpowiednich zasobów systemów pomocy prawnej.

Wzmocnienie pomocy prawnej wymaga zatem podejścia systemowego, które zapewni terminowy dostęp do reprezentacji prawnej, sprawiedliwych i zrównoważonych mechanizmów finansowania oraz kryteriów kwalifikowalności umożliwiających osobom potrzebującym korzystanie z pomocy prawnej.

Jak wspomniano wcześniej, pomoc prawna nie jest odosobnionym zabezpieczeniem, lecz warunkiem umożliwiającym skuteczne wykonywanie innych praw procesowych.

6. Wytyczne w sprawie minimalnych norm europejskich dotyczących praktycznego wdrażania praw procesowych

Niniejszy rozdział przekłada bazę dowodową na konkretne wytyczne mające na celu wspieranie skutecznego wdrażania praw procesowych przez funkcjonariuszy policji i prawników w ich codziennej pracy.

6.1. Dla funkcjonariuszy policji i organów ścigania

1. Przekazywanie informacji na temat praw procesowych w sposób szybki, jasny i przystępny.
2. Dostarczenie pouczenia o prawach w odpowiednim czasie, jasnym i prostym języku. Zapewnienie, aby osoby fizyczne otrzymywały pouczenie o prawach w języku, który rozumieją oraz aby miały odpowiednią możliwość przeczytania i zrozumienia jego treści. W przypadku gdy pozwalają na to procedury krajowe, należy wzmocnić kluczowe informacje w miarę rozwoju postępowania.
3. Zapewnienie terminowego dostępu do adwokata zgodnie z prawem krajowym i dyrektywami w sprawie praw procesowych.
4. Ustanowienie procedur zapewniających terminowy dostęp do wykwalifikowanych tłumaczy ustnych, w tym, w stosownych przypadkach, korzystanie ze zdalnych lub dyżurnych usług tłumaczenia ustnego, w szczególności na początkowych etapach postępowania karnego.
5. Dostosowanie komunikacji do potrzeb każdej osoby, w szczególności osób wymagających szczególnego traktowania i osób niebędących rodzimymi użytkownikami języka.
6. Promowanie regularnych, opartych na scenariuszach szkoleń na temat praktycznego stosowania praw procesowych. W programach szkoleniowych należy priorytetowo traktować pierwsze interakcje z podejrzanymi, przeprowadzanie przesłuchań oraz identyfikację i traktowanie osób

wymagających szczególnego traktowania, w tym dzieci, cudzoziemców i osób z niepełnosprawnościami.

7. Zapewnienie jasnych procedur dokumentowania kluczowych etapów postępowania, w tym aresztowania, udzielania informacji na temat praw procesowych i dostępu do adwokata, w celu wsparcia skutecznego monitorowania i rozliczalności.
8. Promowanie skutecznej komunikacji i współpracy z prawnikami, prokuratorami i innymi właściwymi organami, w tym poprzez opracowanie wspólnych wytycznych operacyjnych.

6.2. Dla prawników

1. Zapewnienie poufnych i skutecznych konsultacji z klientami na jak najwcześniejszym etapie postępowania, umożliwiających udzielenie świadomej porady prawnej przed przesłuchaniem lub innymi czynnościami proceduralnymi.
2. Sprawdzenie czy klienci otrzymali i zrozumieli informacje na temat swoich praw, przedstawiając w razie potrzeby dalsze wyjaśnienia, aby umożliwić świadome podejmowanie decyzji.
3. Monitorowanie skuteczne wdrażanie gwarancji proceduralnych w trakcie całego postępowania i niezwłocznie kwestionować wszelkie naruszenia, które mogą mieć wpływ na prawa klienta lub rzetelność postępowania.
4. Utrzymywanie komunikacji z funkcjonariuszami policji, prokuratorami i innymi właściwymi specjalistami w celu ułatwienia terminowego rozwiązywania problemów proceduralnych przy jednoczesnym zabezpieczeniu praw klienta.
5. Uczestniczenie w ustawicznym doskonaleniu zawodowym i szkoleniach w zakresie praw procesowych, w tym prawa UE i transgranicznych postępowań karnych, oraz wiedzy i umiejętności wymaganych do zapewnienia skutecznej pomocy prawnej klientom znajdującym się w trudnej sytuacji.

6.3. Ogólne wytyczne

- Promowanie międzyzawodowych sesji szkoleniowych dla funkcjonariuszy policji, prawników, prokuratorów i innych pracowników wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych.
- Opracowanie na szczeblu UE wzorów pouczenia o prawach i promowanie korzystania z komunikacji w prostym języku, w oparciu o zidentyfikowane dobre praktyki.
- Ustanowienie wspólnych minimalnych norm dotyczących rejestrowania kluczowych danych proceduralnych (dostarczanie informacji, dostęp do adwokata, zaangażowanie tłumaczy ustnych i czas rozpatrywania wniosków o pomoc prawną) w celu wsparcia monitorowania skutecznego wdrażania praw procesowych na szczeblu krajowym i unijnym.
- Wzmocnienie niezależnych mechanizmów monitorowania poprzez połączenie przeglądów dokumentacji z ocenami jakościowymi w celu oceny skutecznego wdrażania praw procesowych.
- Promowanie systemów pomocy prawnej dysponujących odpowiednimi zasobami poprzez uwzględnienie kryteriów kwalifikowalności, terminowego wyznaczania podmiotów świadczących pomoc prawną i zrównoważonego wynagrodzenia jako wzajemnie powiązanych elementów skutecznego dostępu do wymiaru sprawiedliwości.
- Ustanowienie środków mających na celu zapewnienie terminowego dostępu do pomocy prawnej za pośrednictwem skutecznego dyżurnego prawnika i systemów dyżurów, w szczególności na obszarach wiejskich i poza normalnymi godzinami pracy.
- Zapewnienie dostępności wykwalifikowanych usług tłumaczenia ustnego, w tym w stosownych przypadkach zdalnego i stacjonarnego, aby ułatwić skuteczną komunikację od najwcześniejszych etapów postępowania karnego.

7. Wdrażanie najlepszych praktyk: Wykonalność prawna i praktyczna

Podczas gdy w poprzednim rozdziale określono praktyczne wytyczne dotyczące wzmocnienia codziennego stosowania praw procesowych, w niniejszym rozdziale rozważono, w jaki sposób udane praktyki zidentyfikowane w ramach projektu można realistycznie powielić w innych państwach członkowskich.

W ramach projektu opracowano [ramy możliwości powielania najlepszych praktyk](#), w których oceniono, czy dobre praktyki zidentyfikowane w jednym państwie członkowskim można realistycznie przenieść na inne. Metodologia wykreśla każdą z 36 skatalogowanych praktyk na matrycy 3×3 (replikowalność: łatwe/średnie/trudne; wpływ: niski/średni/wysoki), oceniony na podstawie pięciu kryteriów odtwarzalności – zakres wymaganych zmian legislacyjnych wykraczających poza minimalny dolny próg UE; wpływ na budżet; potrzeby w zakresie budowania lub integracji systemów informatycznych; złożoność zainteresowanych stron; oraz wymogi w zakresie koordynacji transgranicznej – oraz sześciu kryteriów oddziaływania – harmonogram (na podstawie orzecznictwa w sprawie *Salduz*); zasięg; zgodność; wpływ na słabsze grupy społeczne (na podstawie norm Agencji Praw Podstawowych Unii Europejskiej i Rady Europy dotyczących wymiaru sprawiedliwości przyjaznego dzieciom); jakość obronności; oraz zabezpieczenia związane z ENA (Europejski Nakaz Aresztowania).

Z oceny wynika, że wiele obiecujących praktyk można przenieść między państwami członkowskimi, chociaż ich wdrożenie wymaga różnych poziomów inwestycji i zaangażowania instytucjonalnego. Spośród 36 ocenionych praktyk pięć oceniono jako „łatwe” do odtworzenia, a trzy z nich wykazały również duży potencjalny wpływ. Praktyki niewymagające zmian legislacyjnych i skromne inwestycje finansowe, takie jak wytyczne operacyjne, inicjatywy szkoleniowe lub znormalizowana dokumentacja, zasadniczo wykazały najwyższy potencjał powielania. Natomiast praktyki uzależnione od reform strukturalnych, dodatkowego finansowania lub szeroko zakrojonej koordynacji instytucjonalnej były konsekwentnie oceniane jako trudniejsze do wdrożenia.

Powtarzające się wyzwania obejmują koszty budżetowe (zatrudnienie infolinii, finansowanie powszechnego bezpłatnego doradztwa, budowa lub integracja cyfrowych systemów zarządzania sprawami), niedobór wykwalifikowanych specjalistów (tłumaczy ustnych, psychologów dziecięcych) oraz złożoność koordynacji policji, izb adwokackich, organów sądowych i innych odpowiednich zainteresowanych stron. Koordynacja transgraniczna i koordynacja dotycząca ENA stanowi dodatkowy poziom, ponieważ wymaga koordynacji między różnymi krajowymi systemami prawnymi.

Z oceny wynika również, że dobrych praktyk nie należy rozpatrywać w oderwaniu od siebie. Środki, które są stosunkowo proste do wdrożenia, mogą z czasem zapewnić podstawy instytucjonalne i operacyjne dla bardziej złożonych reform. Podejście etapowe, uwzględniające krajowe ramy prawne, dostępne zasoby i zdolności instytucjonalne, prawdopodobnie ułatwi bardziej zrównoważone wdrażanie.

Konsekwentnym przesłaniem płynącym z krajowych okrągłych stołów jest to, że **skuteczne wdrożenie dyrektyw w sprawie praw procesowych powinno pozostać głównym priorytetem państw członkowskich**. Zapewnienie pełnego i prawidłowego stosowania istniejących norm UE jest warunkiem wstępnym pomyślnego przyjęcia dodatkowych dobrych praktyk. W związku z tym w projekcie za podstawę, na której należy oprzeć dalsze reformy, uznaje się podstawowe wdrożenie i zgodność z przepisami w praktyce.

Celem nie jest promowanie jednolitych rozwiązań we wszystkich państwach członkowskich, ale ułatwienie dostosowania skutecznych praktyk do różnych kontekstów prawnych i instytucjonalnych przy jednoczesnym utrzymaniu minimalnych standardów ustanowionych w prawie UE.

Projekt wykazał, że skuteczny transfer dobrych praktyk zależy nie tylko od ich skuteczności, ale także od ich zgodności z krajowymi ramami prawnymi, zdolnościami instytucjonalnymi i dostępnymi zasobami. Chociaż żaden pojedynczy model nie jest odpowiedni dla wszystkich państw członkowskich, dowody wskazują, że stopniowe wdrażanie, począwszy od praktyk o dużym wpływie wymagających ograniczonych zmian strukturalnych, oferuje największy potencjał wzmocnienia skutecznego

stosowania praw procesowych w całej Unii Europejskiej. Ostatecznie pełne i praktyczne wdrożenie dyrektyw w sprawie praw procesowych pozostaje fundamentem, na którym należy budować dalsze reformy i powielać obiecujące praktyki.

8. Konsolidacja gwarancji proceduralnych w przyszłych działaniach UE

W poprzednich rozdziałach skupiono się na ustaleniach projektu i ich skutkach dla realizacji na szczeblu krajowym. Na podstawie tej analizy w niniejszym rozdziale przedstawiono strategiczne aspekty przyszłych działań UE mających na celu wzmocnienie skutecznego wdrażania gwarancji proceduralnych w całej Unii Europejskiej.

W [rezolucji w sprawie planu działania z 2009 r.](#) uznano, że wzajemne zaufanie między państwami członkowskimi zależy nie tylko od zbliżenia norm prawnych, ale także od ich skutecznego stosowania w praktyce. Dowody zgromadzone w ramach tego projektu, rozpatrywane wraz ze zmianami w orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej oraz działaniami Komisji Europejskiej w zakresie wdrażania i egzekwowania przepisów, wskazują, że nadal istnieją istotne luki między formalnym przestrzeganiem przepisów a skutecznym korzystaniem z praw procesowych.

Przyszłe działania UE powinny zatem priorytetowo traktować wzmocnienie skutecznego wdrażania obowiązujących dyrektyw w sprawie praw procesowych, a jednocześnie wspierać państwa członkowskie w stawianiu czoła utrzymującym się wyzwaniom praktycznym i strukturalnym.

8.1. Wzmocnienie wdrażania i monitorowania

- Przesunięcie punktu ciężkości monitorowania wdrażania z formalnej transpozycji na wskaźniki oceniające praktyczną skuteczność praw proceduralnych.
- Kontynuowanie działań w zakresie egzekwowania prawa w przypadku, gdy państwa członkowskie nie wywiązują się ze swoich zobowiązań wynikających z dyrektyw w sprawie praw procesowych.
- Promowanie wspólnych minimalnych standardów rejestrowania danych proceduralnych w celu wspierania porównywalnego monitorowania na szczeblu krajowym i unijnym.
- Zachęcanie do opracowywania i pozyskiwania niezależnych mechanizmów monitorowania, w tym krajowych mechanizmów zapobiegawczych i innych organów nadzoru.
- Opracowanie metod monitorowania uwzględniających różne perspektywy, w tym perspektywy przedstawicieli zawodów prawniczych i społeczeństwa obywatelskiego, wraz z oficjalnymi danymi dotyczącymi wdrażania.

8.2. Wsparcie państw członkowskich

- Ułatwianie zorganizowanego partnerskiego uczenia się finansowanego przez UE oraz wymiany dobrych praktyk.
- Opracowanie niewiążących wytycznych i praktycznych narzędzi, takich jak wzorcowe pouczenia o prawach, operacyjne listy kontrolne i wytyczne dotyczące komunikacji.
- Wsparcie państw członkowskich w dostosowywaniu dobrych praktyk do ich krajowych kontekstów prawnych i instytucjonalnych zamiast promowania jednolitych rozwiązań.

8.3. Wzmocnienie dostępnych danych

- Wspieranie badań porównawczych dotyczących wdrażania dyrektyw w sprawie praw procesowych nieobjętych niniejszym projektem, w szczególności dyrektyw 2010/64 i 2016/800, ze szczególnym uwzględnieniem usług tłumaczenia ustnego i gwarancji proceduralnych dla dzieci.
- Zachęcanie do opracowywania porównywalnych wskaźników i metod oceny opartych na dowodach w celu wspierania przyszłego rozwoju polityki.
- Poprawa dostępności zdezagregowanych danych dotyczących grup niedostatecznie reprezentowanych, w tym osób niebinarnych i innych osób LGBTIQ+, aby ułatwić lepsze zrozumienie ich doświadczeń i dostęp do gwarancji proceduralnych.

8.4. Budowanie potencjału zawodowego

- Wspieranie cyklicznych, zorientowanych na praktykę szkoleń finansowanych przez UE na temat praw procesowych w językach UE.
- Promowanie wspólnych szkoleń międzybranżowych z udziałem funkcjonariuszy policji, prawników, prokuratorów i innych pracowników wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych.
- Zapewnienie, aby wspierane przez UE szkolenia obejmowały specjalne moduły dotyczące osób wymagających szczególnego traktowania, współpracy transgranicznej i praktycznego stosowania praw procesowych.

Zalecenia te wskazują na konsolidację istniejących unijnych ram praw procesowych. Dowody wskazują, że przyszłe działania UE powinny koncentrować się na zapewnieniu spójnego wdrażania i skuteczności ustanowionych zabezpieczeń w praktyce, przy jednoczesnym uwzględnieniu warunków instytucjonalnych, zawodowych i praktycznych, które wpływają na ich stosowanie. Wymaga to połączenia skutecznego egzekwowania, w przypadku, gdy minimalne obowiązki pozostają

niespełnione, większego wsparcia dla wdrażania i zdolności zawodowych, monitorowania opartego na dowodach i niezależnego nadzoru oraz ciągłej wymiany praktyk między państwami członkowskimi. Takie podejście wzmocniłoby praktyczne funkcjonowanie istniejących ram, przy jednoczesnym poszanowaniu zasad minimalnej harmonizacji i różnorodności krajowych systemów wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych.

9. Wnioski

Dowody zgromadzone w ramach projektu FULL-PROOF prowadzą do wniosku, że Unii Europejskiej udało się ustanowić kompleksowe ramy minimalnych praw procesowych, ale ich praktyczna skuteczność nadal zależy od sposobu wdrażania tych praw we wszystkich państwach członkowskich.

Wypełnienie tej luki nie wymaga przeprojektowania istniejących ram prawnych ani modelu minimalnej harmonizacji, na którym się opierają. Wymaga to ponownego skupienia się na skutecznym wdrażaniu istniejących zabezpieczeń poprzez monitorowanie oparte na dowodach, stałe szkolenia zawodowe, systemy pomocy prawnej dysponujące odpowiednimi zasobami, wzmocnioną współpracę międzybranżową i ciągłą wymianę dobrych praktyk. Przyszłe działania UE powinny zatem uznawać skuteczne wdrażanie istniejących praw i promowanie innowacyjnych praktyk za cele uzupełniające i następujące po sobie.

Zalecenia przedstawione w niniejszym dokumencie strategicznym mają przyczynić się do osiągnięcia tego celu oraz wspierać przyszły rozwój polityki i badania w tej dziedzinie.

FULL-PROOF.EU

Co-funded by the European Union.

Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Commission. Neither the European Union nor the European Commission can be held responsible for them.

Co-funded by
the European Union

